

- **Kamil Cipra – varianta B a C**
Pro učitele

František Kupka: Br. Cipra, in: Čs. legie ve Francii/Malířské dokumenty 1914 - 1918, Památník odboje, 1923

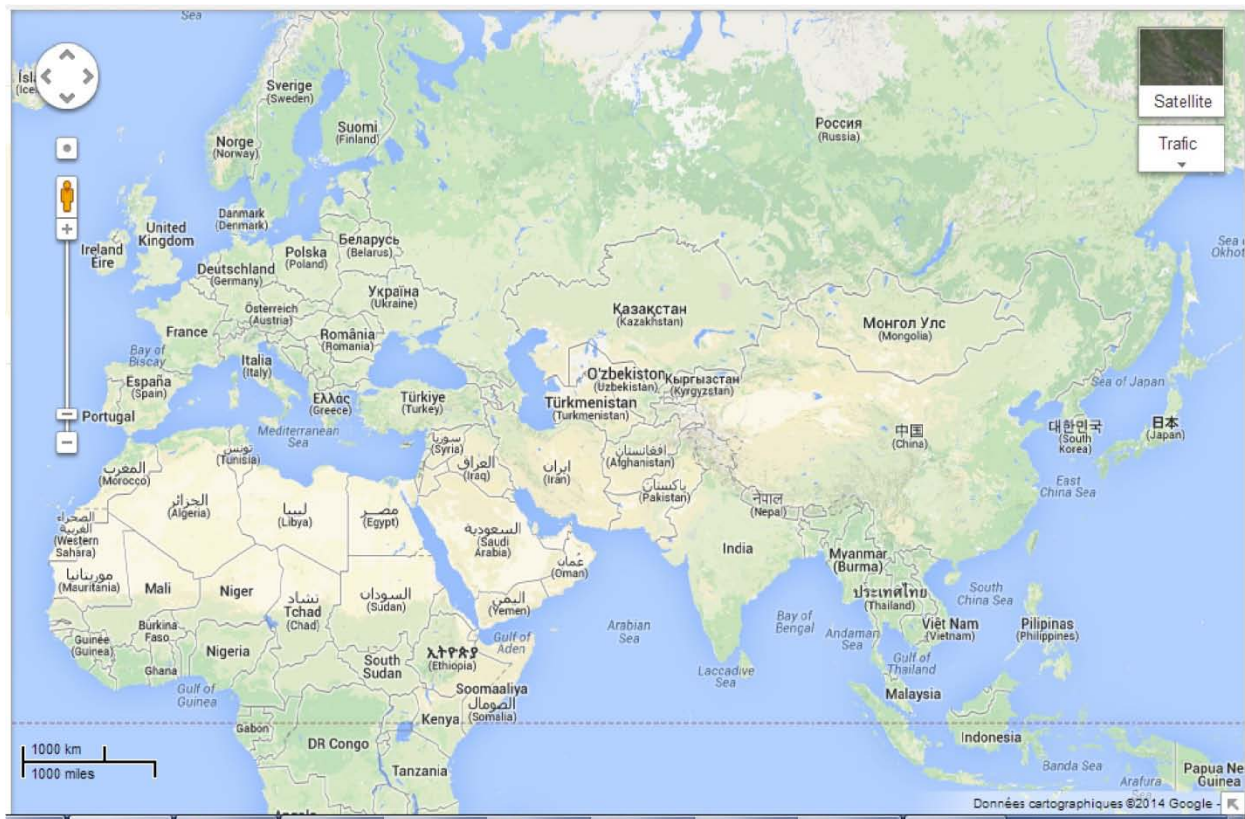
I. MLÁDÍ A 1. SVĚTOVÁ VÁLKA

1. Z Plzně přes Vladivostok a tuniskou Bizertu do československé armády ve Francii

A) Přečti si pozorně první část Ciprova medailonku a vyznač na přiložené mapě místa, kterými Kamil Cipra jako mladý voják rakousko-uherské armády a později jako legionář prošel. Jednotlivá data a místa zanes na časovou přímku. Pro přesnější zeměpisnou informaci pracuj zároveň s atlasem světa.

Časová přímka:

1893 narozen
v Plzni

Zdroj: <https://maps.google.fr>

***B)** Proč myslíš, že se Cipra hned po příjezdu na ruskou frontu nechal zajmout a přešel tak vlastně k nepříteli? Vysvětli v několika větách (vyjdi z informací, které jsi už o historii čsl. legií získal)

Poznámka: Tento úkol lze též pojmut nejdříve jako řízenou debatu mezi žáky, na základě jejich znalostí. Na závěr lze několik zásadních myšlenek shrnout písemně.

Ačkoliv pro tuto skutečnost nemáme přímého důkazu – informace pochází z jediného Ciprou francouzsky ručně psaného dokumentu, citovaného v medailonku, lze předpokládat, že jako řada dalších Cipra s válkou v řadách rakousko-uherské armády nesouhlasil, nechtěl bojovat za zájmy impéria. Je také možné, že už v té době věděl o založení samostatných československých bojových jednotek v roce 1914 ve Francii – tzv. roty Nazdar, a ve stejném roce v Kyjevě – České družiny, které položily základ budoucí nezávislé československé armády.¹ Mohl mít také povědomí o tehdejší již intenzivní práci T. G. Masaryka směrem k samostatnosti Československa. Masaryk mimo jiné hned na počátku války například vyzýval ruská vojska, aby dobře přijala české vojáky, kteří přejdou na jejich stranu. Dále doporučoval přeběhlíkům a zajatcům zejména v Rusku bílé šátky okolo krku a zpěv „Hej Slované“. Po těch nemělo být stříleno.²

¹ Více o tehdejší situaci Čechů v Rusku např. v metodickém listu úrovně „C“ Františka Parolka.

² Wickham Steed: Třicet let novinářem, II, Praha 1929, str. 43 – 46. Citace převzata z článku doc. Vratislava Preclíka: Masaryk a legie, časopis Legionářský směr, 4/2013, str. 10 – 11.

2. V československých legiích ve Francii

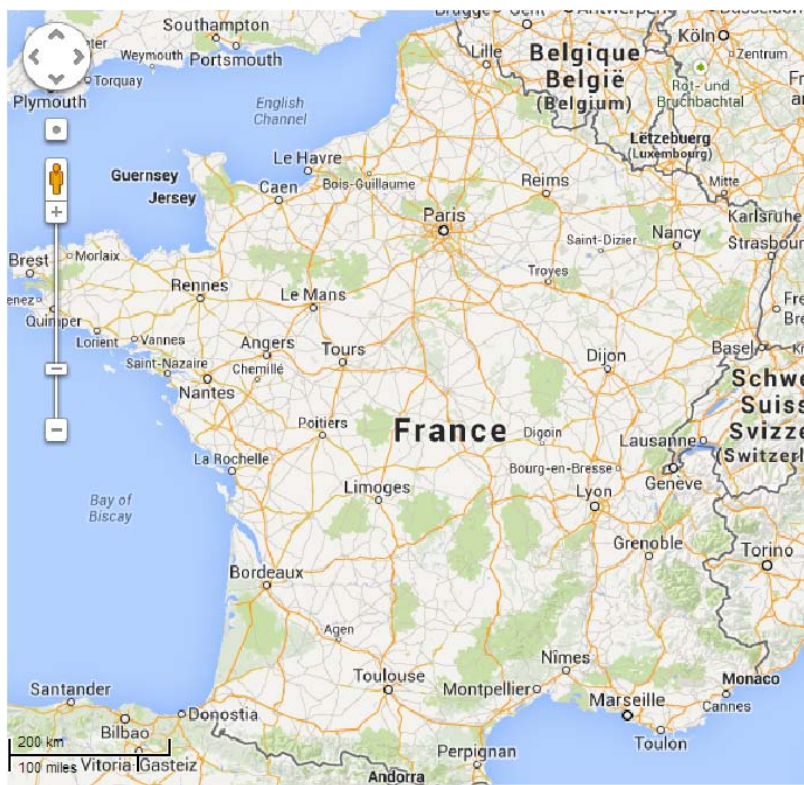
Samostatná československá armáda vznikla ve Francii díky dlouhodobé diplomatické a politické práci hlavních vůdců čsl. zahraničního odboje T. G. Masaryka, E. Beneše a M. R. Štefánika.

Její existenci potvrdil dekret ze dne 19. 12. 1917 podepsaný francouzským prezidentem Raymondem Poincaré. Francouzská vláda zabezpečila výzbroj, výstroj a výcvik nových vojáků. V Paříži vznikl, při Československé národní radě, Československý generální štáb vedený francouzským generálem Mauricem Janinem.

Kamil Cipra se v Cognaku přidal k tisícům československých dobrovolníků z celého světa. Nadšenci, kteří chtěli bojovat za samostatnost Československa, sem přijeli z Ruska, Rumunska, Itálie a Srbska; ze Spojených států amerických se do Francie přepravilo 2 500 dobrovolníků, Čechů i Slováků. Několik jich přijelo i z Austrálie.

Dobrovolníci byli postupně začleňováni do 21. a 22. československého pluku, z nichž vznikla v květnu 1918 1. československá brigáda; jejím velitelem se stal plukovník Philippe.

a) Najdi v zeměpisném atlasu města Cognac a Darney, zakresli je do přiložené mapy.

Zdroj: <https://maps.google.fr>

A) Československý dobrovolník ve Francii

Chrabrý „chlupáč“ česko-slovenského vojska, kresba Georges Scott, červen 1918

Převzato z knihy Československé legie ve Francii, První sborník francouzských legionářů k desátému výročí samostatnosti československé republiky, V Praze 1928, Nákladem „Kruhu francouzských legionářů“.

a) Všimni si popisu kresby. Proč myslíš, že se vojákům francouzské armády v této době říkalo „chlupáči“? Pracuj s internetem.

Podíváme-li se na např. slovník.seznam.cz, najdeme pod slovem „poilu“ vysvětlení: poilu, chlupáč přezdívka francouzských vojáků za 1. světové války. Tento historický výraz, z francouzského „poilu“ je pravděpodobně ovšem podstatně starší než 1. světová válka, přestože ta jej navždy zapsala do slovníku francouzštiny. Tento název byl používán již v době napoleonských válek, kdy označoval muže, kteří měli odvahu a nebáli se jít do útoku. Asi úplně poprvé se výraz podobného významu: „odvážný se třemi chlupy“ (ve fr. originále „un brave à trois poils“) objevil v Molièrových „Směšných preciózkách“ (ve fr. originále „Les précieuses

ridicules“) z roku 1659. V první světové válce se ke kontextu jednoznačné odvahy bojujících jednotlivců přidává fakt, že se vojáci v zákopech³ nemohli příliš věnovat osobní hygieně a měli všichni zarostlou tvář.

b) Co patřilo k typické výbavě československého vojáka ve Francii v roce 1918?

Žáci jistě popíší pušku s bodákem, při slavnostní přísaze doplněnou vlajkou ve slovanských barvách, bílé a červené; dále polní lopatku, nádobí....Na kresbě nejsou vidět například kleště na ostnatý drát.

Českoslovenští legionáři byli vyzbrojeni a oblečeni stejně jako francouzští vojáci. Jejich světlemodré uniformy byly na límci doplněné tmavomodrými výložkami s číslem pluku, na náramenících a knoflících písmeny ČS.

Více se žáci mohou dočíst zde: <http://www.karelvasatko.cz/historie-ceskoslovenskych-legii/vyzbroj-a-vystroj/francouzske-legie>

B) **Přísaha Československé střelecké brigády v Darney, 30. 6. 1918**

Po ukončení výcviku v Cognacu a nedalekém Jarnacu se 21. a 22. čs. střelecký pluk přesunuly do Darney, aby zde, před odchodem na frontu, složily vojenskou přísahu. Slavnostního ceremoniálu se vyjma francouzského prezidenta R. Poincaré a tajemníka Československé národní rady v Paříži E. Beneše zúčastnila řada významných vládních a vojenských činitelů. Vojenský prapor, vyrobený podle návrhu Františka Kupky a věnovaný městem Paříž, byl předán francouzským prezidentem.

a) **Dopis Stephena Pichona, tehdejšího ministra zahraničí Francie, E. Benešovi, tajemníku Čsl. národní rady, v den vojenské přísahy v Darney:**

„Ve chvíli, kdy 21. pluk střelecký – první to jednotka samostatné armády československé ve Francii – přijímá svůj prapor a chystá se (...) obsadit frontový úsek uprostřed svých francouzských bratří ve zbrani, vláda republiky považuje za spravedlivé a nutné prohlásiti práva Vašeho národa na samostatnost a uznati veřejně a oficiálně Československou národní radu jako nejvyšší orgán, (...), a jako první základ příští vlády československé...“

Převzato z knihy Českoslovenští legionáři 1914-1920, K. Pichlík, B. Klípa, J. Zabloudilová, Mladá fronta Praha, 1996

^{3 3} Něco více se o válce v zákopech můžete dočíst např. v metodickém listu úroveň C, Otto Gutfreund, nebo v knize Y. Heřtové: Zákopová válka, Praha 2008, viz metodický list úroveň C, str. 15, Fr. Kupka

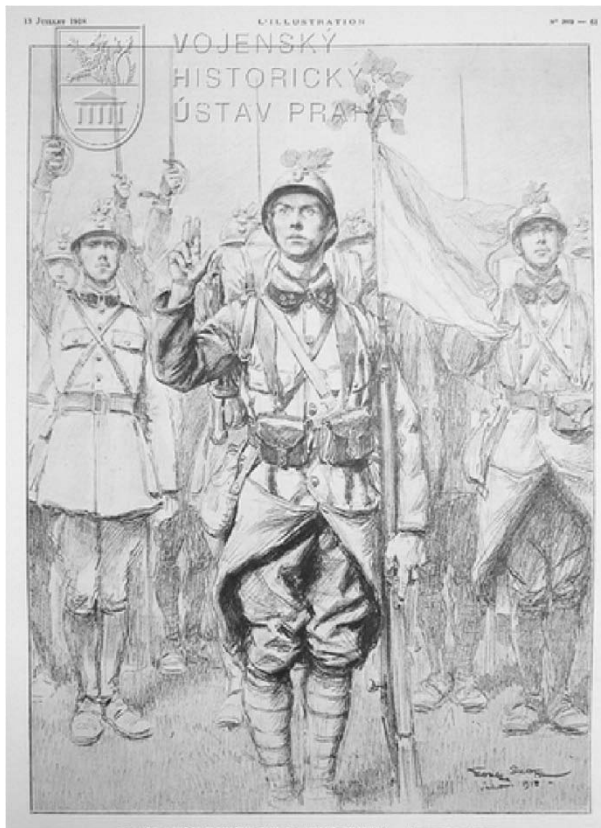
a 1) Vládu jakého státu má ve svém prohlášení na mysli ministr S. Pichon?

S. Pichon mluví o vládě Francie, která tímto de facto uznala existenci budoucího Československa.

a 2) Proč bylo toto prohlášení pro budoucnost Československa tak významné?

Československu se tak otevřela oficiální cesta k jeho uznání i dalšími státy Dohody.

b) **Přísaha vlajce**

Přísaha vlajce. Kresba G. Scotta, původně otištěná 13. 7. 1918 ve fr. časopise Illustration, č. 3932; Foto se nachází ve sbírce VHÚ.

Text přísahy:

„My, vojáci revolučního vojska utvořeného daleko od hranic naší vlasti, rozbíjíme navždy pouta, jež nás vázala k Habsburkům a k říši rakouské, vzpomínáme křivd dosud nepomstěných od staletí a před svým drahým národem, nyní zastoupeným Čs. národní radou, skládáme tuto slavnostní přísahu:

Ve jménu naší národní cti, (...), přísaháme, že bojovati budeme po boku svých spojenců proti všem našim nepřátelům do té doby, dokud naše země české i slovenské nesplynou v samostatný a nezávislý stát československý, dokud národ náš v našich zemích nebude úplným pánem svých osudů.

Jako věrní bojovníci, nesoucí ve své krvi dědictví našich slavných dějin (...), slibujeme, býti jich důstojní, nikdy z boje neutíkatí, (...), smrti se nelekati a za svobodu vlasti své vše, i život položití.

Bez jakéhokoliv nátlaku, svobodně rozhodnutí, tak podle této přísahy budeme jednatí.

Tak přísaháme!”

b 1) Vyjádři písemně vlastními slovy obsah přísahy vojáků Československé střelecké brigády. K jakému významnému dědictví se vojáci v přísaze hlásí?

Před tím, než budou žáci psát vlastní vysvětlení znění přísahy, by bylo dobré s nimi text prodiskutovat, přiblížit neobvyklé pojmy. Dále jim položit základní otázky, zda si myslí, že byli vojáci nadšeni a proč, zda se báli a proč, zda si uvědomovali nebezpečí atd. Text se jim pak snáze zpracuje, navíc snadněji pochopí následující text.

Autor textu přísahy, kapitán Otakar Husák, zástupce Československé národní rady, později generál a ministr obrany Československa (do roku 1921) připomíná mj. slavné období husitské.

Poznámka: V Darney je dodnes československé muzeum, ve kterém se mj. nachází kopie vlajky, kterou prezident Poincaré předal československým legionářům. Toto muzeum vzniklo z francouzské iniciativy.

V roce 2002 byl 30. červen vyhlášen Dnem ozbrojených sil.

c) Ernest Denis: „Česká vlajka“ („Le drapeau tchèque“)

Úryvek ze stejnojmenného článku, uveřejněného v „Nation tchèque“, č. 4, IV. ročník, srpen 1918

Převzato z knihy Československé legie ve Francii, První sborník francouzských legionářů k desátému výročí samostatnosti československé republiky, V Praze 1928, Nákladem „Kruhu francouzských legionářů“.

„Řady se valí, (...), hudba zní, (...), a vlévá do duší opojení důvěry a nadějí: „Le jour de gloire est arrivé!“⁴

Ted den, Čechové i Francouzi, bude vykoupen těžkým utrpením; této slávy dosáhnete za cenu největších obětí. Když se na obzoru zvedne tento den světla a nádhery, nebudeme zde všichni přítomni. Tehdy ti, kteří zůstanou, skloní se k zemi, kde budou odpočívat hrdinní vojáci (...), a mrtví se budou třásti jásotem ve svých nádherných hrobkách, až uslyší šuměti nad osvobozenou Prahou pod větrem přicházejícím z Krkonoš a Tater č e s k ý p r a p o r, prapor národní, bílý jako jejich svědomí a červený jako jejich krev.“

c 1) Co ve svém textu vlastně Ernest Denis říká? Vyjádři písemně vlastními slovy.

Úkol pro badatele: Vyhledej na internetu, kdo byl Ernest Denis a jakým způsobem byl spjatý s osudy československého národa.

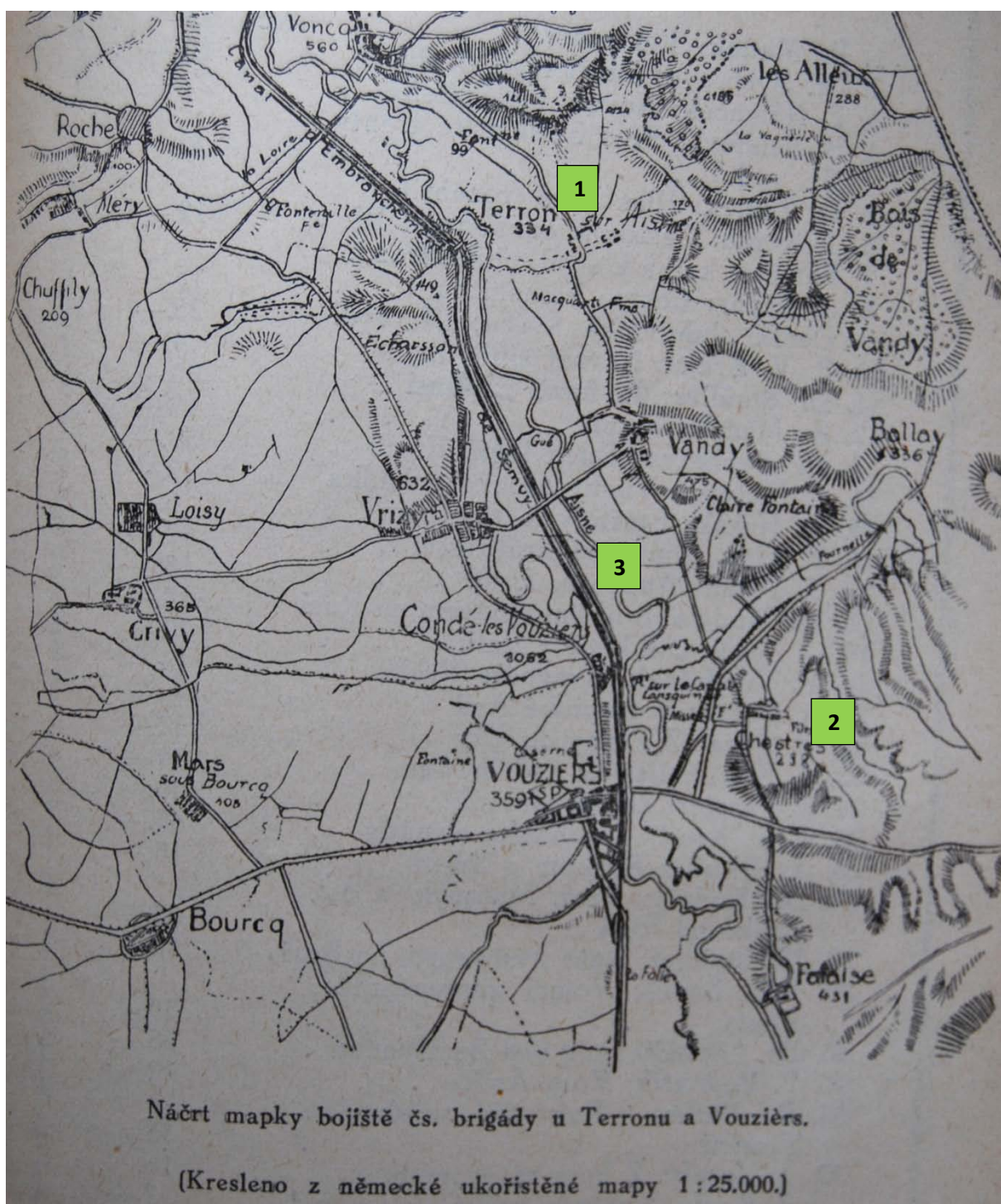
Žáci se mohou inspirovat například článkem Českého rozhlasu, který je navíc přenesen do současnosti: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/konec-nevdeku-ceskeho-ernest-denis-ma-v-praze-opet-pametni-desku>

⁴ Z francouzské hymny „La Marseillaise“, volně přeloženo: „Přišel den vítězství!“.

3. Kamil Cipra: voják a malíř na francouzské frontě v roce 1918

Pluky Československé střelecké brigády byly nejdříve poslány na klidnější část fronty do Alsaska. Později, v září 1918, byly nasazeny v Champagne, a v říjnu se pak zúčastnily velmi těžkých bojů u Terronu, Chestresu a Vouziers.

A) Mapa bojišť u Terronu a Vouziers

Převzato z knihy Československé legie ve Francii, První sborník francouzských legionářů k desátému výročí samostatnosti Československé republiky, V Praze 1928, Nákladem „Kruhu francouzských legionářů“.

B) Bojiště v obrazech K. Cipry

Kamil Cipra, společně s dalšími výtvarníky, např.: O. Gutfreundem, H. Němečkem, A. Longenem, ztvárnili v roce 1918 v Paříži, v malířském oddělení, které vedl František Kupka, řadu obrazů – dokumentárních výjevů z prožitých bojů na francouzské frontě. Z nich byla v roce 1923 sestavena a vydána kniha - umělecké válečné svědectví.

1

Kamil Cipra: Před Terronem

in: Čs. legie ve Francii/Malířské dokumenty 1914 - 1918, Památník odboje, 1923

2

Kamil Cipra: Kóta 153 Chestres, 24. 10. 1918

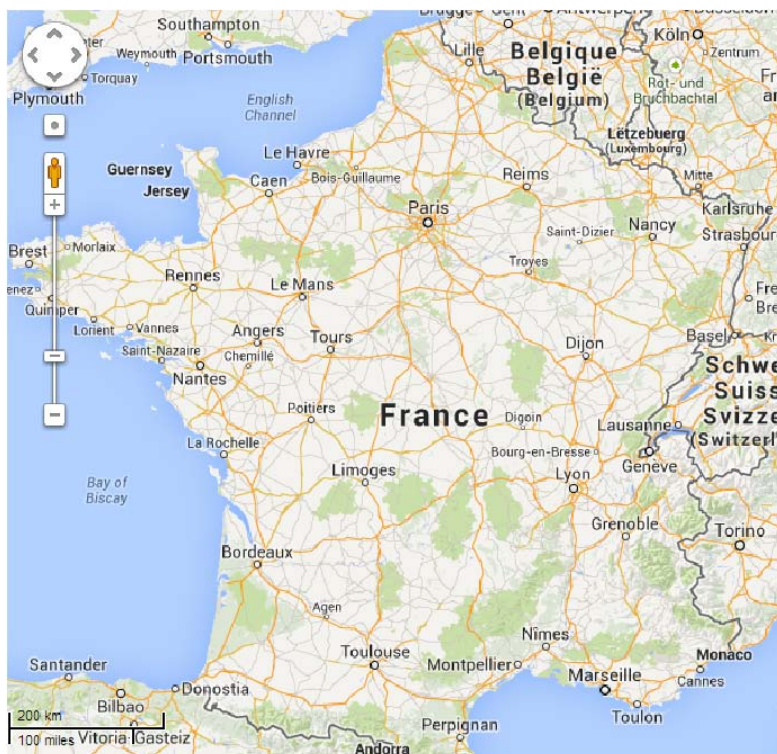
in: Čs. legie ve Francii/Malířské dokumenty 1914 - 1918, Památník odboje, 1923

Kamil Cipra: Přechod přes Aisnu, 27. 10. 1918

in: Čs. legie ve Francii/Malířské dokumenty 1914 - 1918, Památník odboje, 1923

a) Prohlédni si zakreslenou mapku bojišť, podívej se na současnou mapu Francie a jednotlivá místa na ní najdi. Můžeš zakreslit do přiložené mapy.

Zdroj: <https://maps.google.fr>

b) Prohlédni si všechny Ciprový obrazy, detailněji pak prostuduj „Kótu 153 – Chestres“. Vžij se do postavy jednoho z vojáků, které na obraze vidíš, a napiš krátkou úvahu o tom, na co asi v té chvíli myslí/myslíš. Připomeň si při tom, za co a s kým Čechoslováci tehdy v cizině bojovali.

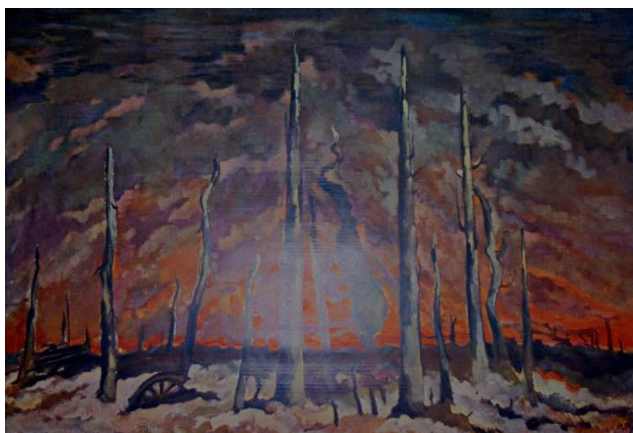
Obraz zahrnuje veškerou válečnou hrůzu podzimní francouzské fronty roku 1918. Vybuchují granáty, létají mraky střel, vojáci se snaží postupovat směrem vpřed, někteří se částečně kryjí v zákopech, země je poseta mrtvými.

Další československý malíř, Otakar Nejedlý, který byl Památníkem odboje vyslán v roce 1919 znovu malířsky zdokumentovat francouzská bojiště našich legionářů a který se sám bitev nezúčastnil, si zapsal: "Zde každý kámen, každá zeď, strom, pahýl, zde ještě všecko sténá a zoufale řve, zde se zatajuje člověku dech...."⁵

Žákům je pak možné ještě pro ilustraci ukázat jeden z jeho obrazů, které i po mnoha měsících ukazují jen zkázu, rozvrácenou, pustou a shořelou zem.

Diskuze nad obrazy je vhodnou chvílí k připomenutí celého historického kontextu; Čechoslováci bojovali v první samostatné československé brigádě na cizím území za svoji samostatnost, která byla oficiálně potvrzena 28. října, uprostřed bojů u Terronu a Vouziers. K našim vojákům se dostala až v noci 29. října, navzdory tomu dále bojovali a byli na svých pozicích vystřídáni až 30. a 31. října čerstvějšími francouzskými pluky. Přííměří pak bylo uzavřeno 11. 11. 1918.

Obrazy jsou převzaty z knihy: Francouzská bojiště československých legií, Ot. Nejedlý; Nákladem a ve prospěch fondů „Družiny československých legionářů“, 1920.

⁵ Převzato z knihy Českoslovenští legionáři 1914-1920, K. Pichlík, B. Klípa, J. Zabloudilová, Mladá fronta Praha, 1996.

Shrnutí:

Část Čechů a Slováků, především těch, kteří žili v zahraničí, se od samého začátku 1. světové války angažovala v boji proti Rakousku – Uhersku; na počátku to bylo především v Rusku - v České družině, dále pak v rotě Nazdar, ve francouzské cizinecké legii. Postupně se k těmto zahraničním Čechoslovákům přidávali ve velkém počtu i čsl. zajatci a přeběhlíci z rakousko – uherské armády. Na nadšení a ochotě se vojensky jednotně angažovat proti rozpadajícímu se impériu v disciplinovaných, dobře vycvičených jednotkách, postavil T. G. Masaryk svoje diplomatická zahraniční vyjednávání o vytvoření samostatného Československa. Nakonec vytvoření a oficiální uznání samostatné Československé střelecké brigády vládou Francie 30. 6. 1918 předběhlo vznik samostatného Československa, 28. 10. 1918.

Českoslovenští legionáři za svoji touhu po svobodné a nezávislé zemi ale zaplatili vysokou daň. Jenom na zmíněné francouzské frontě, v bitvách u Terronu, Chestresu a Vouziers, tedy v bojích, které trvaly necelých 10 dnů, padlo 183 mužů, 69 bylo nezvěstných, 858 raněných, mnozí z nich těžce, s následky na celý život.⁶

Odevzdání prvních čs. válečných křížů Drem Benešem v Hauviné.

Převzato z knihy Československé legie ve Francii, První sborník francouzských legionářů k desátému výročí samostatnosti Československé republiky, V Praze 1928, Nákladem „Kruhu francouzských legionářů“.

Z historických záznamů víme, že Kamil Cipra byl v bitvě u Vouziers zraněn a byl pak vyznamenán válečným křížem. Lze tedy předpokládat, že se na této fotce z Hauvine (poblíž St. Pierre-à-Arne, kam byly zbytky vyčerpaných čsl. pluků na začátku listopadu staženy) také nachází.

⁶ Převzato z knihy Českoslovenští legionáři 1914-1920, K. Pichlík, B. Klípa, J. Zabloudivá, Mladá fronta Praha, 1996.

Závěrem:

4. Kamil Cipra francouzský malíř mezi dvěma válkami

Kamil Cipra se hned po válce vrátil k tomu, co uměl a dělal nejraději: k malbě a umělecké tvůrčí činnosti vůbec. Víme o něm, že zůstal žít ve Francii, kde také zemřel, bohužel nemáme žádný dokument o tom, jak se s životem v exilu a v cizojazyčném prostředí, v manželství s cizinkou, Francouzskou Helène-Jeanne Babillot, vyrovnával. Žil v neustálém rozpolcení mezi dvěma zeměmi, jako to bylo u jeho spolubojovníka Františka Kupky? Toužil po návratu, který by nakonec nebyl tak snadný, jak ukázal osud dalšího „bratra ve zbrani“ Otty Gutfreunda? Nebo by se jeho další život podobal osudům všech těch, kteří se vrátili, více méně zničení a postiženi válkou, aby se během let dožili dalšího válečného běsnění, někteří věznění a v následujících letech všichni totálního zatracení a vymazání z dějin komunistického Československa?

Nic z toho bohužel nevíme. Zbývá nám tedy jen obdivovat jeho malířský talent, ceněný již v době jeho života ve Francii, později i ve Velké Británii.

Většina jeho tvorby je v České republice úplně neznámá.

Poznámka:

Na jedné z mála dochovaných fotografií z Ciprova pozdějšího života jej vidíme jako malíře – vojáka československé armády během 2. světové války v Anglii, viz medailonek.

Zdroj: soukromá sbírka

a) Pročti si druhou část medailonku, aby sis připomněl, kdy a kde Kamil Cipra po válce tvořil a vystavoval.

b) Prohlédni si Ciprový obrazy, nech se jedním inspirovat a namaluj podle něj svůj.

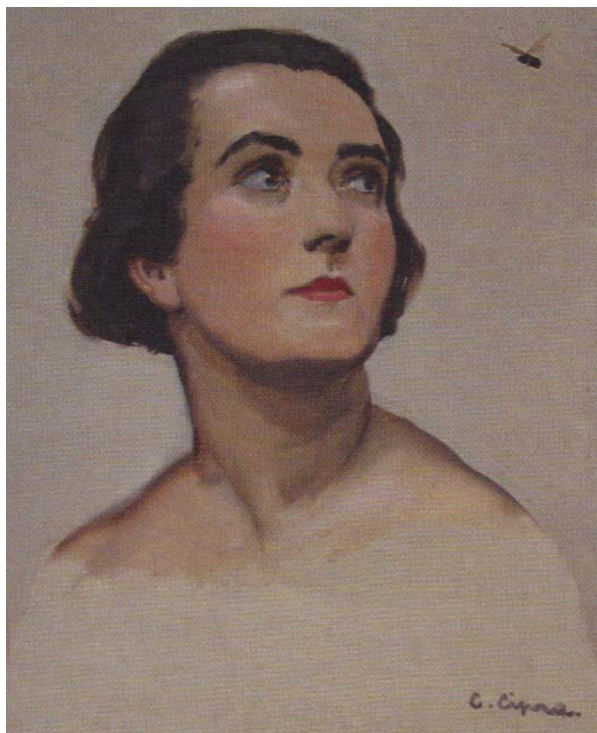
Marie-José Garniche, kurátorka výstavy „Jean-Camille Cipra – Une oeuvre multiple“, realizované 16. 6. – 30. 9. 2006 v muzeu La Charité sur Loire ve Francii, o Ciprovi mimo jiné napsala:

...."V raných Ciprových dílech světlo podtrhuje syté barvy krajiny a venkovských stavení. Tento přístup charakterizuje spíše švýcarské, rakouské, ruské nebo severské malíře z konce 19., počátku 20. století, více než Ciprov současníky. Ti tvořili ovlivněni Barbizonskou školou nebo impresionismem."....

Venkovské stavení, akvarel, 1906, Západočeská galerie Plzeň

... "Plná světla a lehkosti, Ciprova díla jsou výsledkem umělcovy citlivosti bez zbytečného patosu, která se snaží zachytit výjevy plné života, štěstí, vyjadřují ironii dění (portrét umělcovy ženy, která se dívá na letící včelu, tři vrabčáci sedící na ostatém drátu protitankového zátarasu v Lowestoftu....)."....

...“Cipra patřil v roce 1930 mezi několik málo pařížských umělců, kteří měli volný přístup do Ménagerie v Jardin des Plantes⁷ a mohli zde pravidelně tvořit.⁸ Jeho jméno se nacházelo na seznamu společně s dalšími významnými francouzskými umělci, mezi nimi: Paul Jouve, který se malířsky Ciprovi velice podobá, Gaston Suisse, Georges Guyot, François Pompon, a konečně Edouard Mérite, profesor kresby v Muzeu.”.....

⁷ Volný překlad z francouzštiny: Zoologická zahrada v pařížské Botanické zahradě.

⁸ Uvedeno v Bulletin du Musée 1930/01 (SER2,T2,N1).

Pokud není uvedeno jinak, všechny obrazy pocházejí ze soukromé sbírky.